

CESARETİ ANLAMAK

İbrahim Sani MERT*

ÖZ: Cesaret son yıllarda yabancı literatürde giderek artan bir önemle çalışılmaya başlanmıştır. Ancak, yerli yazında cesaretle ilgili araştırmalara nadiren rastlanmaktadır. Bu eksiklikten hareketle, yapılan bu çalışmada, cesaret olgusu üzerine yapılan bazı çalışmalara değinilerek, cesaretin ne olduğu, cesaretin bileşenleri ve özellikle cesaretin oluşmasında bilgi ve bilincin önemi üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaret anlayışında bilginin önemine dikkat çekilerek, cesaretin anlaşılmasında somut bir örnek verilmiştir. Bu çalışmanın ülkemizde bundan sonra cesaret üzerine yapılacak benzeri araştırmalara ışık tutacağını değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cesaret, Cesareti Anlamak, Cesaret ve Bilgi, Mustafa Kemal Atatürk, Kahramanlık.

Makale Türü: Olgu sunumu

Jel Sınıflandırması: D23

DOI: 10.29131: uiibd.935775

Geliş tarihi: 10.05.2021 / **Kabul tarihi:** 04.06.2021 / **Yayın tarihi:** 29.06.2021

UNDERSTANDING COURAGE

ABSTRACT: Courage has started to be studied with increasing importance in foreign literature in recent years. However, studies on courage are rarely encountered in the local literature. Based on this deficiency, in this study, some studies on the phenomenon of courage are mentioned. The components of courage, especially the importance of knowledge and consciousness in the formation of courage, are emphasized. In this context, a concrete example is given in understanding courage by drawing attention to the importance of knowledge in Mustafa Kemal Atatürk's understanding of courage. It is considered that the study will shed light on future similar researches on courage in our country.

Keywords: *Courage, Understanding Courage, Courage and Knowledge, Mustafa Kemal Atatürk, Heroism.*

Article Type: Case Report

Jel Classifications: D23

DOI: 10.29131: uiibd.935775

Received: 10.05.2021 **Accepted:** 04.06.2021 / **Published:** 29.06.2021

*Prof.Dr., Antalya Bilim Üniversitesi, İİSBF, İşletme Bölümü, sanimert@gmail.com, ORCID: 0000-0002- 2850-1865

Kaynak gösterimi için:

MERT, İ.S. (2021). CESARETİ ANLAMAK. Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,7 (2), 51-61.

1. GİRİŞ

“İnsan görevini cesaret, cüret, bağlılık ve namuslu olarak yapınca, elinden geleni yapmış olur. ... Asıl önemli olan, başarı değil gayrettir. İnsanın elinde olan ve onu memnun eden, ancak gayrettir.” Mustafa Kemal ATATÜRK, 1930 (İnan, 1969: 512)

Cesaret, gizemli ve derin bir konudur. Cesaret gibi görünen davranışları, kolay gözlemleyebilir, hissedebiliriz, ancak bu davranışların altındaki gerçek cesaret, görüldüğünden daha gizemli ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu yönüyle cesaret, bir buzdağına benzetilebilir. Aynı bir buzdağı gibi, buzdağının görülen, gözlemlenebilen kısmının altında, çok daha büyük ve derin bir içerik, anlam barındırır.

Bu nedendir ki, cesaret tarih boyunca filozoflar ve bilim insanları tarafından önemini hiç yitirmeyen bir kavram olarak araştırılmış ve bu araştırmalar günümüze kadar gelmiştir. Sadece felsefecilerin değil, sosyal bilimlerin hemen hemen her alanında cesarete değinen çalışmalara rastlamak mümkündür.

Cesaret farklı disiplinlerde bir duygu, bir davranış, bir erdem, bir karakter özelliği, bir düşünme şekli olarak, farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır (Pury & Starkey, 2010). Her şeyden önce, cesaret bir erdemdir. Ancak, diğer erdemlerden farklı olarak, adeta diğer tüm erdemlerin koruyucusu, ön koşulu şeklindedir. Churchill'in şu sözleri bunu güzel ifade eder: “Cesaret saygı duyulması gereken ilk insan niteliğidir, çünkü diğer tüm nitelikleri cesaret garantiler.” Eğer bir kimsenin cesareti yok ise o kimsenin dürüst, güvenilir olması ve yalan söylememesi zordur. Korkunun doğuracağı ilk şey yalandır. Bu yönüyle cesaret, güçlü ve güvenilir bir karakterin de en önemli göstergesidir.

Belki de bu nedenle, cesaret dünya edebiyatında en çok işlenen konu olmuştur (Bal, 2018; Balot, 2004: 73). Bugün romanlara, gişe rekorları kıran filmlere baktığımızda, karakterlerde cesaretin ön plana çıkarıldığı hemen dikkat çeker. Bu bir tesadüf değildir. Cesaret; takdir edilen, beğenilen, hayranlık uyandıran bir özelliktir. Toplum tarafından cesaret gösterenlere karşı büyük bir imrenme, özenme söz konusudur. Cesaret, hemen hemen her ülkede ödüllendirilen ilk erdemdir. Bu kapsamda verilen cesaret madalyaları, alınabilecek en üstün ödüller arasındadır. Cesaret ödüllendirilir, çünkü, cesaretin özünde bir adanma vardır. Daha önemli ve kutsal bir amaç uğruna, doğru olanı, gerekeni yapmak yolunda, özveri, fedakarlık gösterme söz konusudur.

Cesaret tarih boyunca, düşünürler tarafından, sadece savaş alanlarında ve zor koşullarda ihtiyaç duyulan, gösterilen bir erdem olarak görülmemiştir. Cesaret günlük yaşamın her safhasında ihtiyaç duyulan bir erdem olarak ön plana çıkarılmıştır. Günlük yaşamımızda karşılaştığımız ahlaki durumlarda verdiğimiz karar ve gösterdiğimiz davranışlar, cesaretimizle şekillenen ahlaki olgunluk seviyemizin bir sonucudur.

Bu derece önemsenen, ilgi duyulan bir erdem olmasına rağmen, gerçek cesaretin ne olduğu halen tartışılan bir konudur. Cesaret konusunda çok önemli tespitleri olan Sokrates bile, cesareti tanımlayamadığını itiraf etmiştir (Plato, 1997). 2000 yıldan fazla bir süre önce yapılan bu itirafın günümüzde de bir nebze geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Cesaretin, net, herkes tarafından kabul gören bir tanımı halen yapılamamıştır (Roochnik, 2015; Yonezawa, 2012). Batı felsefe tarihinde, en başından beri cesaretin incelenen önemli bir konsept olduğu ve filozofların daima ve sıklıkla

cesaret tanımını yapmaya çalıştığı görülür. Hatta, felsefe akımlarının sunduğu cesaret tanımına göre şekillendiğini söyleyecek kadar cesaretin önemi vurgulanmıştır (Ruda, 2017: 36).

Ülkemizde de son yıllarda, cesaretin milli tarihsel köklerinin anlaşılmasına ve toplumsal anlamda daha iyi anlaşılması yönünde bazı araştırmalar yapılmıştır (Örn., Aydemir & Mert, 2018; Mert & Aydemir, 2019). Ancak, bunların yabancı literatürle karşılaştırıldığında sayıca oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir.

Bu kapsamda, yapılan bu çalışmanın amacı, yabancı literatürde dikkat çekici bir şekilde artan bazı cesaret çalışmalarının incelenerek, cesaretin ne olduğu, bileşenleri ve özellikle de cesaretin ortaya çıkmasında vazgeçilmez bir yeri olan bilgi/bilinç konusu üzerinde durularak, Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaret anlayışında beliren bilgi ve bilincin önemine dikkat çekmek, böylece cesaretin anlaşılmasında somut tarihi bir örnek vermektir.

Araştırmanın bundan sonraki bölümünde ilk olarak, cesaret araştırmalarında cesaretin nasıl ele alındığı ve hangi bileşenlere sahip olduğuna değinilmiş, müteakiben Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaret anlayışıyla ilişkilendirilerek cesarete bilginin önemi incelenmiştir.

2. Cesareti Anlamak

Cesaretin gizemli bir doğası vardır ve tarih boyunca düşünürler, bilim insanları bu gizemli doğayı açıklamaya çalışmıştır. Örneğin Sokrates'e göre cesaretin doğasına ait üç özellik şöyle sıralanabilir (Mert, 2007: 14):

- Cesaret fiziksel olduğu kadar ahlaksaldır,
- Doğru cesaret bilgiden ayrılamaz,
- Doğal bir içgüdüye dayanır.

Cesaret çalışmalarına ve yaklaşımlarına bakıldığında günümüzde iki aşırı ucun olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, cesareti efsanevi ve geçmişe ait mistik bir olgu olarak gören ve şiirlerde, tarihi figürlerde, sinemalardaki süper kahramanlarda bulan yaklaşım, ikincisi ise, cesaretin her yerde, her günde, farklı ve birçok meslekte yaşanabileceğini belirten yaklaşım (Zavaliy & Aristidou, 2014). Cesaretin, yaşamın her gününde ve sıradanlığında kendini gösterebildiği düşünülürse, ikinci yaklaşımın daha kabul görür olduğu söylenebilir.

Cesaretin kökenlerine bakıldığında, Plato'nun Laches ve Aristoteles'in Nicomachean etik diyaloglarının, klasik cesaret yaklaşımının temel referansları olduğunu görülmektedir. Laches çoğunlukla cesareti konu alan bir diyalogdur. Sokrates ve iki general arasında geçen bir diyalogu temsil eder. Bu diyalogda, cesaretin üç tanımı yapılmaya çalışılmıştır. Bunlardan ikisi Laches biri de Nicias tarafından yapılan tanımlamadır. Laches'in ilk tanımında, cesur bir adamın düşman karşısında kaçmayarak kendi pozisyonunu koruması, düşmanla savaşıması vardır. Laches'in ikinci tanımında ise cesaret ruhun dayanıklılığı olarak belirtilmektedir. Nicias'ın yaptığı tanımlamada ise cesareti bilgi ile ilişkilendirerek, cesaretin savaşta korku ve kendine güveni ortaya çıkartan bir bilgi ile var olduğunu ve bunun sadece savaşta değil herhangi bir durumda da olabileceğini de belirtilir (Zavaliy & Aristidou, 2014).

Cesareti kapsamlı ilk tanımlamanın Aristoteles tarafından yapıldığı söylenebilir. Aristoteles cesareti veya bir kişinin cesur olması ve kutsal bir ölüm karşısında korkusuzluk olarak görür. Aristoteles'in ikinci cesaret ve cesur insan tanımlanmasında ise zor koşullar altında kişinin korku ile yüzleşmesi ve doğru şeylerden korkması, korkulması gerekenden doğru şekilde korkması, doğru

bir dürtüyle korkması, doğru zamanda korkması ve kendine güven duyması şeklindedir. Burada kişinin duygularını kontrol etmesi ve duyguları üzerinde hakimiyet kurması ön plandadır. Bu iki tanımlamada cesur bir insanın ortalama bir korku seviyesine sahip olması ve bunu kontrol edebilmesi yani kontrol edilebilir bir korku hissetmesi ön plana çıkartılmaktadır (Zavalıy & Aristidou, 2014).

Bu anlamda, hissedilen korkunun kontrol altına alınarak, doğru olanın, yapılması gerekenin yapılması önemlidir. Önemli olan, korkunun kontrolüdür. Mevlana'nın şu sözleri, korku ve cesaret arasındaki ilişkiyi çok güzel açıklamaktadır, "Su, ateşe galiptir. Fakat su bir kaba girerse, ateş o suyu kaynatır ve yok eder." Önemli olan bizi doğru olanı yapmaktan alıkoyan korkularımızı kontrol altında tutabilmek, korkularımızın esiri olmamaktır. Önemli olan, gerekeni yapma yönünde adım atabilmektir.

Cesaret konusuna yer veren düşünürlerden biri de Montaigne'dir. Montaigne'in denemelerinde askeri cesaret üzerine olan yazılara sıkça rastlanmaktadır. Montaigne, denemelerinde 107 bölümün 94'ünde askeri örneklerden yararlanmıştı. Montaigne için cesaret, bireyin kendini onaylama veya kendini tanımlama biçimidir, bireyin dünyadaki özel yerini keşfetme ve onaylama girişimiyle yakından bağlantılı bir eylemdir. Montaigne için kendini anlama ve cesaret birbirine bağlıdır: Kendimizle ilgili gerçeği ortaya çıkarmak için cesarete ve cesurca hareket etmek için kendimizle ilgili gerçeğe ihtiyacımız vardır. Bu nedenle cesaret, bir ömür boyu yürütülen, mücadele yoluyla kendini keşfetme sürecidir. Bu kapsamda, Montaigne, mücadeleyi insan ahlaki mükemmelliğinin temel bir koşulu olarak görmüştür. Montaigne için cesaret, insan sınırlamalarının inkârı ile değil, farkındalığı ile ilgilidir (Akt. McChesney, 2020).

Rachman (2004), cesaret üzerine deneysel araştırmalar yaparak, cesareti günümüzdeki çalışmalara ışık tutacak şekilde araştırmıştır. Rachman'ın bulguları sadece cesaretin ampirik incelenmesi değil, bir anlamda geçmişten gelen cesaret yaklaşımlarıyla günümüzdeki bulguların ilişkilendirilebilmesine olanak vermiştir. Buna göre (Rachman, 2004);

- Korkan kişiler de cesur davranışlar sergileyebilirler.
- Cesaret zamanla kazanılan bir karakter özelliğidir. İnsanlar ciddi tehlikeler karşısında gereğini yapmayı öğrenebilirler.
- Korkuya rağmen sabır ve sebat göstermek cesaretin en saf formudur.
- Doğal korkusuzluk, gerçek ama çok nadir bir durumdur. Korkuyu tam anlamıyla yenebilen çok az sayıda insan vardır.
- Cesur davranışların pratiği zamanla korkunun azaltılmasına, hatta korkusuzluğa kadar gidebilen bir durum yaratabilir.

Cesaret üzerine yapılan araştırmalarda, tehlikeli bir durum karşısında, etraflarındakinden farklı olarak cesur davrananlara, yani cesaret gösterenlere daha sonra "neden kendilerini tehlikeye atarak, cesur davrandıkları" sorulduğunda, "içimden gelen sesi dinledim, sanki o an bana yapılması gerekenin bu olduğu, bana kendi içimden fısıldandı" şeklinde cevaplar alınmıştır. Bu tespitler, cesaretin bir anlamda belirmediğini, temelinde bir ahlak ve/veya düşünce derinliği barındırdığını göstermektedir (Rachman, 2004).

Walton (1986)'a göre cesaret, ahlaki bir amaç güdülerek tehlike ve zorluk karşısında bilinçli olarak yapılan ve fedakarlık içeren bir eylemdir. Cesaretin bileşenlerini belirlemek için ülkemizde yapılan bir araştırma neticesinde, kendi insanımızdan elde edilen bulgular ışığında yapılan cesaret tanımlamasında cesaret, "tehdit ve risk içeren zor koşullarda, ahlaki bir amaca ulaşmak için,

cömertçe gerekenin yapılması maksadıyla, hissedilen korkunun kontrol altına alınarak, sahip olunan gücün (kaynakların), bilinçli ve karalı bir şekilde kullanılması” olarak ifade edilmiştir (Mert, 2021: 27).

Mert ve Aydemir (2019), Türk yazıtları, mezar taşları ve yazmalarda yönetsel cesaret ve kahramanlığı araştırmışlardır. Buna göre kahramanlık ve cesaret bileşenleri; yüksek deha sahibi olmak, maharetli olmak, hakiki bir savaşçı olmak, bilgili olmak, azimli ve erdemli olmak şeklinde belirlenmiştir. Cesaretle hemen hemen aynı kabul edilen kahramanlığın temel dayanağının “bilgelik” ve “akıl” da olduğu Mert ve Aydemir (2019) tarafından yapılan bu çalışmada vurgulanmaktadır.

3. Mustafa Kemal Atatürk’ün Cesaret Anlayışında Bilme ve Bilincin Yeri

Cesaretle ilgili yapılan araştırmalarda genelde cesaretin iki türü olduğu görülmektedir. Birincisi, savaş meydanlarında veya fiziki bir tehdit karşısında gösterilen fiziksel cesaret, ikincisi ise fiziksel bir tehdit söz konusu olmadan gösterilen cesaret ki, bu tür cesarete ahlaki cesaret, sosyal cesaret, medeni cesaret gibi isimler verilmektedir.

Bu iki temel cesaret türünü her zaman, bir kişide görmek mümkün olmayabilir. Ancak hem fiziksel cesaret hem de ahlaki cesaret, gerçek bir lider olmanın temel göstergesidir. Dolayısıyla, ikisinin birlikte görülmesi cesaretin daha çok pekişmesine ve yerleşmesine yol açar. Büyük liderlerin yaşamlarında bunu gözlemleriz. Sokrates'ten İskender’e, Kanuni Sultan Süleyman’dan John F. Kennedy’ye kadar, hayatında fiziki ve ahlaki cesareti birleştiren liderlere, tarih tanıklık etmiştir.

Sokrates'in, “Sınanmamış yaşam, yaşamaya değer.” sözü bunu çok güzel ifade eder. Kişileri gerçek bir lider yapan, yaşamlarında bu cesaret sınavlarından geçmiş olmalarıdır. Nitekim, daha önce de belirtildiği gibi Sokrates her iki cesaret türünü de yaşamında ispatlamıştır. Sokrates, şahsen hem askeri cesaret hem entellektüel cesaret hem de politik cesaret örneğidir (Zavaliy & Aristidou, 2014).

Bir lider söz konusu ise fiziksel cesaretin altında yatan bilinç ve bilgi seviyesinin dikkatle irdelenmesi gerekir. Şöyle ki; Aristo’nun vurguladığı gibi, cesaretin gözükaralık ve pervasızlık değil de bilgi ve bilinçli bir muhakeme sonucu gerçekleşmiş olması önemlidir. Aksi halde, gösterilen davranışın cesaret olup olmadığı sorgulanır. Bir liderin gerçek bir cesaret gösterebilmesi için, cesaretin vazgeçilmez bir bileşeni olan ileri bir bilgi ve bilinç düzeyine sahip olması gerekir.

Mustafa Kemal Atatürk’ün yaşamında, kişiliğinde her iki cesaret türünün de en güzel örneklerini görebiliyoruz. Asker olmasından dolayı, Aristo’nun cesareti nerede ise savaş meydanlarındaki davranışlarla özdeşleştirmesindeki ön kabulünü geçerek, birçok kez fiziksel cesaret örnekleri göstermiştir.

Mustafa Kemal Atatürk’ün, cesaret konusunda gerek teknik gerekse felsefi boyutta sahip olduğu bilgi ve bilinç düzeyinin güzel bir örneğini, kendi yazdığı “Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hâl” kitabında bulabiliriz. Mustafa Kemal Atatürk bu kitabında, 8 Şubat 1913’te Balkan Savaşı Bolayır Muharebesi’nde bir alay komutanının cesaretine yönelik bir örnek vererek, cesaret ve bilgiyi ilişkilendirmektedir. Mustafa Kemal Atatürk bu olayı kitabında şu şekilde ifade etmektedir;

“... sağ kanat alaylarından birinin cesur komutanı, düşman topçu ateşi altındayken girdiği huduttan, Doğanarlan sırtlarında, düşman piyadesinin yoğun ateşiyle, alayının geri dönüp

kendisini yalnız bıraktığı noktaya dek, hep kılıcı elinde kendi avcı hattının önündeydi. Bu cesaretin hayranıyım, ancak bu cesaret ve kahramanlık alaya zafer sağlayamadığı gibi, perişan olmasını da engelleyemedi. Ortaya konulan bu hareket tarzına karşılık; Alay, düşman topçu ateşi altında hedefe ve araziye uygun olarak açılıp daha sonra yayılmalıydı. Ardından sorumluluğuna verilen cephedeki taarruzu hücumda komşu birliklerle irtibatla sevk ve idare korunmalı, elde kılıç yerine dürbün olduğu hâlde avcı hattının önünde değil, alay ihtiyatının yakınında durumu görüp hakim olunacak noktada olmalıydı. İçinde bulunduğu durumda, askerlik sanatının bütün icaplarına, tedbirlerine sakın ve sağlam bir biçimde başvurup, ansızın beliren bir sebep yüzünden alayı geri döndüğü anda, alay komutanı, kılıcını çekip, atını dörtnal sürüp düşmanın şarapnellerini, mermilerini hiçe sayıp, geri dönen avcı hatlarını çiğneyerek alayını tekrar düşmana çevirseydi, işte o zaman alay komutanına yaraşan cesarete dev bir misal gösterilir, Osmanlı tarihindeki kahramanlıklara bir altın sayfa daha eklenirdi.

Böyle bir cesaretin kurbanı olan alay komutanının adına heykel dikilmesine, Hazreti Peygamber de razı olur, ümmetince “Hiç, bilenle bilmeyen bir olur mu?” sözüne, gerçek bir inançla uyulduğunu görmekten hoşnut olurdu....” (Atatürk, 2010: 16-17).

Görüldüğü üzere, Mustafa Kemal Atatürk’ün cesaret anlayışı temelini bilgi, bilinç ve inançtan alan bir cesarettir. Yine aynı kitabında yer alan, “Savaşta yağın mermi yağmuru, korkanları korkmayanlardan daha çok ıslatır.” (Atatürk, 2010: 21) sözü, bu felsefesinin bir göstergesidir. Bu sözünü, daha sonra 19’ncü Tümen komutanı olarak katıldığı Çanakkale Savaşında eyleme dönüştürecektir. Nitekim bu durumu Lord Kingros kitabında şu şekilde anlatır:

"Ama İngiliz topları da, Türklere tam bir karşılık verdi. Gün ağardıktan sonra, Mustafa Kemal’in yazdığı gibi, Conkbayırı’nu “cehenneme çeviren” bir mermi yağmuruna tuttular. “Gökten şarapnel ve demir sağanakları yağıyordu. Deniz toplarının ağır gülleleri toprağa gömülüyor, sonra çevremizde kocaman çukurlar açarak patlıyordu. Bütün Conkbayırı koyu bir duman ve ateş tabakasıyla örtülüydü. Herkes kadere boyun eğmiş, başına geleceği bekliyordu.” O ilk hücumun kahramanlarından pek azı sağ kaldı. Sırtlar ceset doluydu. Birçoğu, hâlâ hücum emri beklercesine tüfeklerine sımsıkı sarılmış olarak ölmüşlerdi. Yüksek rütbeli komutanlardan biri, Mustafa Kemal’e, “Kuvvetleriniz nerede?” diye sorunca, “Kuvvetlerim mi? İşte bu yatan ölümler!” diye cevap verdi.

Mustafa Kemal korkusuzca ateş altında durarak emirler veriyor ve askerlerini cesaretlendiriyordu. Bir ara bir şarapnel parçası tam göğsüne isabet etti. Yaverlerinden biri dehşet içinde, “Vuruldunuz efendim!” diye bağırdı. Mustafa Kemal başkaları duymasın diye eliyle yaverinin ağzını kapayarak, “Yok öyle şey!” diye cevap verdi. Şarapnel parçası, göğüs cebine çarparak cebin içindeki saati parçalamış ve göğsünde yalnız büyükçe bir çürük bırakmıştı. Sonradan, Harbiye’deki günlerinden beri kullandığı saati çıkardı ve, “İşte bir saat ki bir hayat değer!” diye felsefe yürüttü.” (Kinross, 1994: 138).

“... Şimdi artık hiç yaralanmayacağına güvenerek düşman ateşi altında sanki kendini koruyan bir büyü varmış gibi dolaşılıyor ve askerlerinin gözünde bir masal kahramanı niteliğine bürünüyordu. Komutanları bilgiliydi, yürekliydi. Ama, her şeyden çok, şanslıydı da. Bir gün, söylendiğine göre, bir çarpışma sırasında Mustafa Kemal’in bulunduğu siperde düşman bataryası ateş açar. Menzili tam olarak hesaplamışlardır, mermilerden biri siperin ilerisine düşer; ikincisi yirmi metre kadar yakına ve üçüncüsü daha da yakına... Dördüncü merminin tam siperin kenarına, Mustafa Kemal’in oturduğu yere isabet edeceği kesin şekilde bellidir. Subaylardan biri kaçması için yalvarırsa da o, “Artık çok geç,” der. “Askerlerime kötü örnek olamam.” Ve sigarasını içmeye

devam eder. Siperdekiler dehşetten donakalmış bir halde dördüncü merminin düşmesini beklerler. Fakat hiçbir şey olmaz. Düşman üç mermi atmış, dördüncü atışı yapmamıştır.” (Kinross, 1994: 139-140).

Arıburnu'nda 57'nci Alay askerlerine savaş esnasında cephe hattında verdiği *“Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum.”* emri, tarihte eşi ve benzeri nadir görülen bir örnektir. Ancak cesur bir komutan tarafından, cesur askerlere söylenebilecek bir sözdür bu. Ancak bu sözün altında, derin bir cesaret felsefesi, bilinci yatmaktadır.

Yine Çanakkale'de Kolordu ve Ordu ihtiyatı olarak görev yapan 19'uncu Tümen Komutanı Mustafa Kemal, kolordu ve ordu komutanından herhangi bir emir almadan, kendi inisiyatifi ile birliklerini hareket ettirmesi, diğer bir cesaret örneğidir. Eğer harbin gidişatı farklı olsaydı, belki de bu kararından dolayı askeri kariyeri son bulacak ve zor bir durumda kalacaktı. Ama tam tersi, bu cesur karar onu bir kahraman yapmıştır.

Bugün, dünyanın en ileri ordularında dahi, Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale'de yaptıkları askeri açıdan alınacak dersler arasında gösterilmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, askerleri neyin motive ettiğini iyi bilmıştır. Mustafa Kemal, askerlerini en zor koşullara rağmen imkansız yapmaya ikna etmek için kahramanlık, onur, zafer ve kutsal değerlere başvurmuş ve bir lider olarak askerlerine neyin ilham verdiğini iyi idrak etmiş, söz ve eylemleri ile askerlerinin kalplerini harekete geçirecek şekilde motive edebilmiştir (Venditti, 2021: 106).

Kısacası, Mustafa Kemal Atatürk, cesareti sadece kendi kişiliğinin bir parçası yapmamış, cesareti yönettiği asker ve millette de şahlandırmayı bilmiş ve onları cesaretlendirmiştir. Bu yönüyle Mustafa Kemal Atatürk, aynı zamanda hitap ettiği insanların cesaretini de ustaca, gerektiği gibi yönetebilen, cesur bir liderdir. Bir liderin cesareti yönetebilme hak ve ehliyetine sahip olmasını Mustafa Kemal Atatürk'ün *“Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hâl”* kitabında *“Zabit ve Kumandan”* kitabının yazarı Mehmet Nuri Conker'e hitaben yazdığı aşağıdaki ifadelerinde net bir şekilde görülmektedir:

“Kitabının 24'üncü sayfasında, üstü kapalı bir şekilde “Subay kimdir?” sorusuna, Piyade Talimnamesi maddelerinden birinde verilen “Subay, maiyetindekiler için gerekeni yapan bir örnektir.” cevabı üzerinde duruyor ve “Subay, kendi ilmi gücünden komutası altındakileri yararlandırabilmek için onların dayanma ve cesaretlerinin toplamından fazla dayanma gücünde ve cesaretle olmalıdır.” diyorsun. Bu sözünü her subay çok dikkatle ve ciddiyetle okuyarak ne dediğini zihnine kazımalıdır. Bilinmeli ki bir milletin evlatlarının önüne geçip onları ateşe sevk etme hakkına ve yetkisine, yalnız senin söylediğin o dayanma gücünü ve cesaretini ruhunda hissedenler sahiptir.” (Atatürk, 2010: 23).

Benzer şekilde, Mustafa Kemal Atatürk'ün aşağıdaki ifadeleri de bir, komutanın liderin sahip olması gereken cesarete işaret etmektedir:

“Komutanların en büyük cesareti, sorumluluktan korkmamalarıdır... Namuslu ve onur sahibi bir komutan için ölüm hiçbir vakit hatıra gelmez, onu düşündüren uygulamasının isabetli olup olmadığıdır.” Mustafa Kemal Atatürk, 1918 (İnan, 1983: 41).

Mustafa Kemal Atatürk, Çanakkale Savaşı'nda gösterdiği ve temelini gerçek cesaretin ne olduğuna dair felsefi birikimin pratiğe aktarılmasından olan cesareti sayesinde, bu savaştan bir kahraman olarak çıkmıştır. Kahramanlık da cesaret gibi tanımlanması zor bir olgudur. Kahramanlığın tanımına dair literatüründe tam bir fikir birliği olmadığı öne sürülür (Martens, 2017: 1). Becker ve Eagly (2004: 164), kahramanları, "bir veya daha fazla kişi uğruna, yaptığı eylemle,

ölme veya ciddi fiziksel sonuçlara maruz kalma olasılığına rağmen risk almayı seçen kişiler" şeklinde tanımlanmıştır. Kohen (2013) ise kahramanı, "ölüm gerçeği ile yüzleşen, ciddi riskler alan ve/veya büyük zorlukların üstesinden gelen ve bunu kutsal bir hizmet uğruna yapan kişiler" olarak ifade etmektedir. Sullivan ve Venter (2010), farklı kahramanlık tanımlarından da hareketle, kahramanlık tanımı bileşenlerini; eylemin değerli ve soylu olması, bir rol model olarak algılanması, ideal bir kişisel imaj temsili şeklinde belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalar, kahramanların üç önemli psikolojik, sosyal ve fiziksel işleve olanak sağladıklarını, hizmet ettiklerini göstermektedir; başkalarını canlandırmak ve geliştirmek, ahlak, etik ve değerleri modellemek ve başkalarının fiziksel ve psikolojik iyi oluşlarını korumak (Kinsella, Ritchie & Igou, 2015). Franco, Blau, Zimbardo (2011: 101) ise kahramanlığın kriterlerini şu şekilde ifade etmektedir:

- (a) İhtiyacı olanlara hizmet etmek için harekete geçme, diğer bir ifadeyle başkalarının faydası için hareket etme,
- (b) Gönüllü olarak harekete geçme, diğer bir ifade ile kahramanca davranışın istekle yapılması,
- (c) Olası risklerin / maliyetlerin muhasebeleştirilmesiyle hareket edilmesi yani fiziksel ve sosyal potansiyel bir zarardan dolayı olası bir risk alınması,
- (d) Aktörün beklenen fedakarlığı kabul etmeye istekli olması yani eylemin sonucunun kabul edilme istekliliği,
- (e) Eylem sırasında beklenen dış kazanç olmaması yani kişisel bir kazanç beklentisi olmadan hareket etmek.

Goethals ve Allison (2012)'ın belirttiği gibi "kahramanlık, ona bakanın gözlerindedir". Bu kapsamda, kahramanlığın ortaya çıkışında) kahramanların davranışı kadar, kahramanlığa ihtiyaç duyan toplumun beklentilerinin de rol oynadığı söylenebilir. Bir kişinin, ne yaptığından ziyade, bunun nasıl algılandığı, değerlendirildiği ve anlamlandırıldığı, kahramanlık yakıştırması açısından daha önemlidir. Bu kapsamda, Lord Kingros'un kitabındaki şu ifadeler bir kahramanın ortaya çıkışını güzel ifade etmektedir:

"...ağızdan ağıza yayılan bütün efsaneler gibi onun da adı ve başarıları halk arasında duyulmaya başlanmıştı. Korku nedir bilmeyen, ölüme şerbetli olduğu için vücuduna kurşun işlemeyen, başının üstünden İngiliz mermileri kuş gibi uçup giderken yaylım ateşleri arasında yürüyüp geçen Türk savaşçısı, masal gibi dillerde geziyordu." (Kinross, 1994: 144).

Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaret ve kahramanlığı, Aristo'nun gerçek bir cesareten aradığı aşırılığa kaçmama prensibiyle uyumludur. Nitekim) yine Lord Kingros'un kitabında ifade ettiği gibi, Mustafa Kemal Atatürk, cesaretini kendi yurdunda, topraklarında yaşamıştır:

"Atatürk'ün, her yönüyle olmasa bile, beğendiği başka bir tarihi kahraman da kendisi gibi Makedonyalı olan Büyük İskender'di. Bir gün İskender'i, kendisiyle kıyaslarken, "kendi yurdunu unutarak daha uzaklara gitmesini" bir kusur olarak nitelemişti. Atatürk, hiçbir zaman böyle bir yanlışlık yapmadı." (Kinross, 1994: 648).

"Mustafa Kemal Atatürk gerek askeri öğrencilik yıllarında gerekse mesleğe atıldığı dönemde, riskli sorumluluklar almakta bir an bile tereddüt etmemiştir. Karşılaştığı her riskli durumu cesaretini geliştiren bir basamak olarak kullanabilmiştir. Tehlikeli ve zorlu görevlere gönüllü olmuş, girdiği savaş ve çatışmalarda her zaman en önde, en riskli yerde bulunmuştur. Çevresindeki samimi arkadaşlarının ortak noktası cesaret olmuştur. Cesaret, yaşamı boyunca,

Mustafa Kemal Atatürk'ün kişiliğini şekillendiren en önde gelen değer durumundadır. Atatürk'ün cesareti, çok yönlü bir lider olabilmesinin en büyük nedenidir. Bir liderin sahip olduğu cesaret ne kadar fazla ise, alacağı riskli sorumluluklar da o derece fazla olur. Riskli sorumluluk, başarının diğer adıdır. Riskli sorumluluk almak kadar, alınan sıradan bir sorumluluğun da riskli bir hal alacak şekilde, başarı odaklı icra edilmesi söz konusudur. Büyük liderler, üstlendikleri her türlü sorumluluğu, cesaretlerinin doğal bir sonucu olarak, riskli bir başarıya dönüştürürler. Tarihte veya günümüzde, büyük başarılarından söz ediyorsak, bu başarıların arkasında alınan risk ve cesareten de söz ediyoruz demektir.” (Mert, 2007: 206-207).

4. Sonuç

Cesaret ile ilgili çalışmalarda, yabancı yazında, giderek artan bir ilgiye rastlanmaktadır. Ancak, bu durumun yerli yazında nispeten yetersiz kaldığı söylenebilir. Ülkemizde cesaret konusunu işleyen az sayıda çalışma mevcuttur (Örn. Bal, 2018; Mert, 2021; Baynal & Taşçi Yıldırım, 2020; Şen & Mert, 2020; Mert & Aydemir, 2019; Aydemir & Mert, 2018; Mert & Turgut, 2018; Mert, 2010; Mert, 2007). Bu eksikliği kapatmada ufak da olsa bir katkı sağlamak için yola çıkılan bu çalışmanın amacı, tarih boyunca hemen hemen bütün belli başlı filozoflar tarafından bir ölçüde değinilmiş olan ve günümüzde hala popülerliğini koruyan cesaret konusuna ışık tutmaktır.

Cesareti anlamak ve cesareti doğru tanımlamak, var olmakla dahi ilişkilendirilmiştir (Tillich, 2019). Kişisel ve toplumsal var oluşun, sahip olunan doğru cesaretle özdeşleştirilmesi, cesaretin kişisel ve toplumsal manada içselleştirilmesi ile mümkündür.

Cesaret ancak kendi milli ve kültürel özellik ve örneklerimizde doğru şekilde keşfedilebilir ve anlaşılabilir. Bu kapsamda, yapılan bu çalışmada kendi yakın tarihimizde en güzel cesaret ve kahramanlık örneği gösteren Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaret anlayışı, cesaret literatürü ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaretinde, bilgi, bilinç ve kutsal değerlerin ön plana çıktığı anlaşılmış ve bir liderin cesaretinde bulunması gereken felsefi derinliğin köklerine rastlanmıştır. Söz ve davranışlar arasındaki uyumun cesaret göstergesi olduğu (Bal, 2018: 93) dikkate alınır, Mustafa Kemal Atatürk'ün cesaret konusundaki yazılı ifadelerini, sözlerini içeren “Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hâl” kitabındaki yazdıkları ile, daha sonra başta Çanakkale Savaşı olmak üzere, katıldığı savaşlardaki cesur davranışlarının birbirleriyle uyumu onun cesaretini göstermektedir. Bu, aynı zamanda cesareti doğru anlamamızda da bize örnek olmaktadır.

Aşağıda, Mustafa Kemal Atatürk'ün “Zabit ve Kumandan ile Hasb-ı Hâl” kitabını yazmasına sebep olan, Mehmet Nuri Conker'in “Zabit ve Kumandan” kitabından yapılan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün de tamamen katıldığı ifadeler, cesaretin ne olduğunu anlamamızda emsalsiz bir örnek, kaynak teşkil etmektedir:

“Harpte bütün işleri kuru bir direnmenin, kahramanlığın göreceği fikri anlaşılmalıdır. Esaslı bir araştırma ve çalışma sonucuna, ciddi bir bilimsel kavramaya dayanmayan cesaret ve fedakârlığın tek başına yetmesi zamanı çoktan geçmiştir. “Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu? Kesin kuralıyla Kur'an bunu çözmüştür. Biz hâlâ mertlik hasletleri, fedakârlık faziletinin ahlakıyla birleşmeyerek bilimsel bilginin bile başlı başına maksada ulaştırmayacağı iddiasındayız.” (Conker, 2010: 76).

“Şüpheli durumlarda “En cesaretli teşebbüs çoğunlukla en iyi teşebbüstür.” temel kuralı hareketin rehberi kabul edilmelidir. Hareketsizlik, fırsatı harcamak, tedbirlerde icraattaki hatadan daha büyük bir yanlış olduğuna bütün komutanların inanmaları, maiyetlerine de inandırmaları lazımdır.” (Conker, 2010: 151).

Kaynakça

- Atatürk, M. K. (2010). Zabit ve kumandan ile hasb-ı hâl. Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Aydemir M. & Mert, İ. S. (2018). A critical review of social sciences theory and practice, a study on the investigation of the historical origins of courage in futuwwa and akhi institution. *In* B. Yenihan, D. B. Saripek, G. Cerev (Eds.) (1, pp 543-537). Frontpage Publications Limited
- Bal, M. (2018). Caydırmaya karşı Platon'un Lakhes diyalogunda ve Aldous Huxley'in cesur yeni dünya romanında cesaret felsefesi. *Mavi Atlas*, 6(1), 90-130.
- Balot, R. K. (2004). The dark side of democratic courage. *Social Research*, 71(1), 73-106.
- Baynal, F. & Taşci Yıldırım, E. (2020). Cesaret erdemi bağlamında islam ahlak felsefesi ile psikoloji arasında mukayeseli bir değerlendirme. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 35, 137-175.
- Becker, S. W. & Eagly, A. H. (2004). The heroism of women and men. *American Psychologist*, 59(3), 163-178.
- Conker, M. N. (2010). Zabit ve kumandan. Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Franco, Z. E., Blau, K. & Zimbardo, P. G. (2011). Heroism: A conceptual analysis and differentiation between heroic action and altruism. *Review of General Psychology*, 15(2), 99-113.
- Goethals, G. R. & Allison, S. T. (2012). Making heroes: The construction of courage, competence, and virtue. *Advances in Experimental Social Psychology*, 46, 183-235.
- İnan, A. A. (1969). Medeni bilgiler ve M. K. Atatürk'ün el yazıları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnan, A. A. (1983). M. K. Atatürk'ün Karlsbad hatıraları. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kinross, L. (1994). Atatürk: Bir Milletin Yeniden Doğuşu. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. Türkçesi: Necdet Sander
- Kinsella, E. L., Ritchie, T. D. & Igou, E. R. (2015). Lay perspectives on the social and psychological functions of heroes. *Frontiers in Psychology*, 6, 130. doi:10.3389/fpsyg.2015.00130
- Kohen, A. (2013). Untangling heroism: Classical philosophy and the concept of the hero. New York, NY: Routledge.
- Martens, K. (2017). Reimagining heroism: A conceptual analysis through antigone and medea. *Journal of Humanistic Psychology*, 58(4), 431-443. doi:10.1177/0022167816686690
- McChesney, S. (2020). The meaning of courage in Montaigne's essays. *The European Legacy*.
- Mert, İ. S. & Aydemir, M. (2019). Yönetmel cesaretin tarihi kaynakları üzerine bir inceleme: Eski Türk yazıtlarında cesaret. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(6), 319-328.
- Mert, İ. S. (2007). Cesaret yönetimi. İstanbul: Hayat Yayınları.

- Mert, İ. S. (2010). Terör yönetimi kuramı ve cesaret: Kavramsal bir tartışma. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6(12), 57-80.
- Mert, İ. S. & Turgut H. (2018). Do we have the most appropriate human resource in a highly mortality salient world? Evidence from Turkey. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 6(8), 169-180.
- Mert, İ.S. (2021). Cesaret ve bileşenlerinin keşfine ilişkin nitel bir araştırma: Eski bir erdemden yeniden keşfi. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(1), 19-32.
- Pury, C. L. S. & Starkey, C. B. (2010). Is Courage An Accolade Or A Process? A Fundamental Question for Courage Research. In C. L. S. Pury & S. J. Lopez (Eds.), *The psychology of courage: Modern research on an ancient virtue* (pp. 67–87). Washington, DC: American Psychological Association.
- Plato (1997). *Laches*. Indianapolis & Cambridge: Hackett Publishing.
- Rachman, S. J. (2004). Fear and courage: A psychological perspective. *Social Research*, 71(1), 149–176.
- Roochnik, D. (2015). Courage and shame: Aristotle's Nicomachean ethics III. 6-9. *Ethics & Politics*, 17(2), 214–232.
- Ruda, F. (2017). Philosophy and courage. *Problemi International*, 1(1), 33-54.
- Şen, C. & Mert, İ.S. (2020). Courage Management: Courage as a management tool. In H. Babacan & R. İnan, (Eds.). *Social and Humanities Sciences: Theory, current researches, and new trends* (pp.160-183). Montenegro: IVPE.
- Sullivan, M. P. & Venter, A. (2010). Defining heroes through deductive and inductive investigations. *J. Soc. Psychol*, 150(5), 471–484.
- Tillich, P. (2019). *Olmak cesareti*. İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Venditti, E. T. (2021). The Rock of Gallipoli: The leadership of Mustafa Kemal. *Military Review*, January-February, 100-107.
- Walton, D. N. (1986). *Courage: A philosophical investigation*. Los Angeles: University of California Press.
- Yonezawa, S. (2012). Socratic courage in Plato's Socratic dialogues. *British Journal for The History of Philosophy*, 20(4), 645-665.
- Zavaliy, A. G. & Aristidou, M. (2014). Courage: A modern look at an ancient virtue. *Journal of Military Ethics*, 13(2), 174-189.